શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ બાળસાહિત્ય

હાસ્યવિનોદ ગ્રંથમાળા

વિનોદ ટુચકા
ગપગોળા
જરા હસો
રામજીભાઈ પડી ગયા
બાળકોનો બીરબલ ભાગ–૧
બાળકોનો બીરબલ ભાગ–૨
ગધેડું ને ઘોડું
પેટ ભરીને હસો

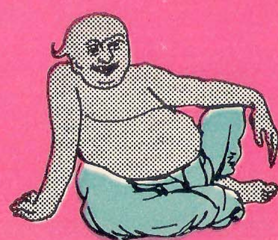
□

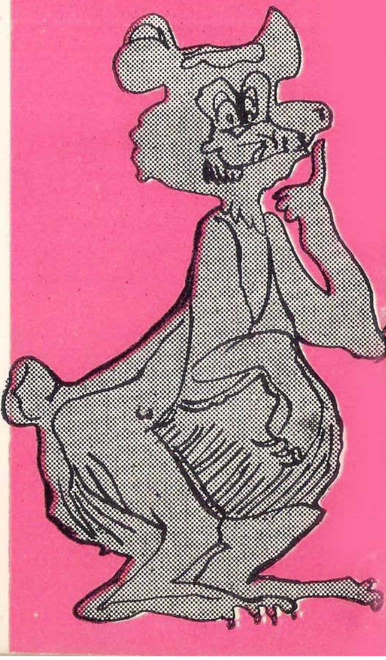
આવા અન્ય રસ ભરપૂર
નીચેના સેટો પણ વસાવો

□

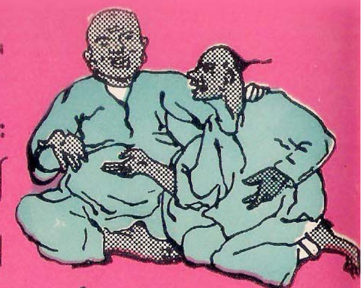
ગાતી ગ્રંથમાળા
રમ્યકથા ગ્રંથમાળા
અવલોકન ગ્રંથમાળા
કથાનાટ્ય ગ્રંથમાળા
પશુપક્ષી ગ્રંથમાળા
જીવનચરિત્ર ગ્રંથમાળા
જ્ઞાનવર્ધક ગ્રંથમાળા
ચાલો પ્રવાસે ગ્રંથમાળા
પાઠપોથી ગ્રંથમાળા

આર. આર. શેઠની કંપની
મુંબઈ–૨ □ અમદાવાદ–૧

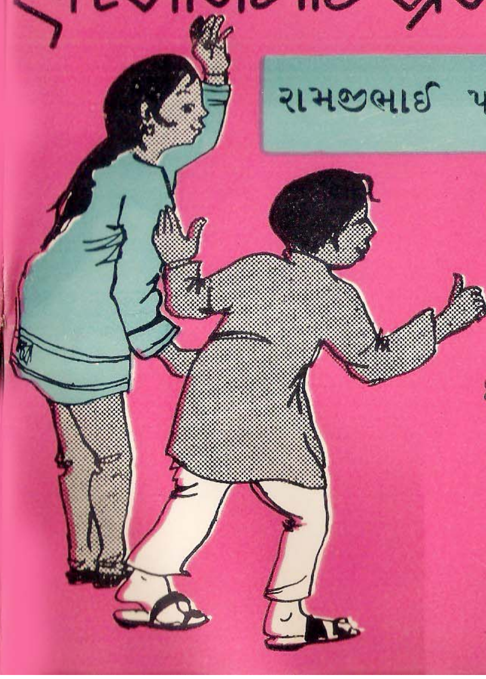
શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ બાલસાહિત્ય

સંપાદકો:
ગિજુભાઈ
અને તારાબેન

હાસ્યવિનોદ ગ્રંથમાળા

રામજીભાઈ પડી ગયા

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ બાલસાહિત્ય

સંપાદકો : શ્રી ગિજુભાઈ અને તારાબહેન

હાસ્યવિનોદ ગ્રંથમાળા

■

રામજીભાઈ પડી ગયા !

લેખક

ગિજુભાઈ

આર. આર. શેઠની કંપની

પુસ્તક પ્રકાશક અને વિક્રેતા

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૨ : ગાંધી રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧

પ્રકાશક
ભગતભાઈ ભુરાલાલ શેઠ
આર. આર. શેઠની કંપની
મુંબઈ–૪૦૦ ૦૦૨
અમદાવાદ–૩૮૦ ૦૦૧

પુનઃ સંપાદિત
પુનર્મુદ્રણ
જાન્યુઆરી ૧૯૮૨

પ્રત : ૧૧૫૦

સેટનું મૂલ્ય રૂા. ૧૬–૦૦
[આઠ પુસ્તકો]

મુદ્રક
જુગલદાસ સી. મહેતા
પ્રવીણ પ્રિન્ટરી
ભગતવાડી
સોનગઢ ૩૬૪૨૫૦

રામજી ભાઈ પડી ગયા!

"એ....ભાઈને પાડ્યા!"
"કોને પાડ્યા?"
"રામજીભાઈને."
"રામજીભાઈને?"
"હા હા, એમને."
"હોય નહિ!"
"હા હા, ખરી વાત છે!"
"રામજીભાઈ પહેલવાનને?"
"હા હા, એ પહેલવાનને જ પાડ્યા."

"કોણે પાડયા ?"

"કોણે ?"

"હા, કોણે કહો ને, કોણે પાડયા ?'

"કહું ? ગધેડે પાડયા."

"હોય નહિ, હોય !"

"સાચે, ગધેડે પાડયા."

"બને નહિ, બને !"

"અરે બન્યું છે. પછી છે કાંઈ ?"

"પણ રામજીભાઈને ગધેડો પાડે નહિ."

"પણ પાડયા. હવે છે કાંઈ ?"

"પાડી શકે નહિ. ગધેડો કેમ પાડી શકે ?"

"ભાઈ! પાડી શક્યો છે. ગધેડો પણ પાડી શકે !"

"પણ એવું બને જ કેમ ?"

"પણ તે બન્યું છે જ."

"ત્યારે કેમ બન્યું તે કહો જોઈએ ?"

"હા; એમ પૂછો ને ?"

"લ્યો, એમ જ."

"આ બન્યું એમ, કે રામજીભાઈ નવા નવા શીખેલા."

"શું શીખેલા ?"

"હાંકતાં."

"પણ શું હાંકતાં ?"

"મોટર સાઇકલ."

"તે ?"

"તે ભાઈએ સાઇકલ ચાલુ કરી."

"પછી ?"

"પગ દઈને ચડવા ગયા."

"પછી ?"

"ચડીને જરા આગળ ગયા, ત્યાં...."

"ત્યાં શું થયું ?"

"રસ્તે બે ગધેડાં ઊભેલાં."

"તે ગધેડાં સાથે ભટકાયા ?"

"ના, પહેલાં ટોકરી મારી."

"પણ ?"

"પણ ન ખસ્યાં; સામે જોઈ રહ્યાં."

"એટલે મોટર ભટકાઈ ?"

"એમ નહિ. પછી જોરથી ટોકરી મારી."

"એટલે ભાગી ગયાં ?"

"ના, ભાગવા તો ગયાં, પણ એક આમ

ભાગ્યું ને બીજું તેમ ભાગ્યું."

"તો તો કોઈ ન ભટકાયું."

"પણ મોટર પણ આમ વળી ને...."

"ગધેડા ઉપરથી ચાલી ગઈ?"

ના, ગધેડું ભટકાયું ને પડયું."

"ને?"

"ને મોટર ભટકાઈને ઊંધી વળી."

"ને?"

"ને રામજીભાઈ ઊંધા થયા!"

"ને?"

"ને ને શું? મોટર ફરવા લાગી. સંચો બંધ ન કરે ત્યાં સુધી ફરે જ ને!"

"પછી?"

"પછી રામજીભાઈને લાગ્યું."

"પછી?"

"પછી ગધેડું 'ટ્રેં ટ્રેં ટ્રેં' કરતું પોતાની મેળે ઊભું થઈને ભાગી ગયું."

"ને રામજીભાઈ?"

"કોઈએ ઊભા કર્યા ત્યારે ઊઠયા. હાથે ખૂબ

લાગેલું ને પગે લોહી નીકળેલું."

"પછી?"

"પછી શું હોય! ગધેડાએ રામજીભાઈને પાડયા!"

★

ખરેખરો લોભિયો

ખરેખરો લોભિયો. પક્કો પક્કો લોભિયો, લોભિયાનો લોભિયો.

ભાઈને ટોપરું ખાવાનો વિચાર થયો. કહે : "લાવ બજારમાં જાઉં ને ભાવ તો પૂછું ?"

"અલ્યા નાળિયેરવાળા ! આ નાળિયેરનું શું લઈશ ?"

"કાકા ! બે આના."

"બે આના ? એ આપણું કામ નહિ. ચાર પૈસાનું નાળિયેર ક્યાંઈ મળે કે ?"

"કાકા ! જરા આગળ જાઓ તો ગામ બહાર વખારમાંથી મળશે."

"ચાલ ને વખાર સુધી જાઉં ! એક આનો બચતો હોય તો પગ છૂટા થશે ને બધી વાત."

* * *

"અલ્યા વખારવાળા ! નાળિયેરનું શું લે છે ?"

"કાકા ! એક આનો. આ પડયાં, જોઈએ એટલાં લઈ જાઓ."

"અરે, આટલે આવ્યો ને એક આનો ? બે પૈસે આપ. બે પૈસે."

"કાકા ! જરા આગળ આગળ જાઓ; બંદર ઉપર બે પૈસે મળશે."

"બે પૈસા વાટમાં ક્યાં પડયા છે ? ને એટલું ચાલશું તો પગને શું થઈ જશે ? લાવને બંદર સુધી જાઉં !"

* * *

"અલ્યા વહાણવાળા ! આ નાળિયેર કેમ આપ્યાં ? આ તો સારાં લાગે છે."

"કાકા ! એમાં ભાવ કરવાનો તે હોય ? બબ્બે પૈસે નાળિયેર."

"અરે રામ! આટલું ચાલ્યો એ પાણીમાં ગયું? પૈસે આપીશ, પૈસે? આ લે રોકડો."

"કાકા! પૈસાનું નાળિયેર અહીં ન હોય. આ પેલા રાનમાં જાઓ. ત્યાં તમારે જોઈએ એટલાં નાળિયેર મળશે: ફદિયાનું એક, ફદિયા-નું એક!"

"આટલા ભેગું આટલું. ચાલ ને રાનમાં જ જાઉં! ફદિયું બચતું હોય તો ત્રણ દિવસ દૂધ આવશે. ફદિયું મફત ક્યાં આવે છે?"

* * *

"અલ્યા રાનવાળા! અહોહો! કાંઈ નાળિયેરનો ઢગલો છે! શો ભાવ કર્યો નાળિયેરનો?'

"અરે કાકા! અહીં ભાવ કરવાનો હોય? પૈસાનું એક એક; લઈ લ્યો જોઈએ એટલાં. આ મોટાં રાવણમથાં નાળિયેર પડ્યાં છે તે."

"હાય, પ્રભુ! આટલે આવીને તે પૈસો કોણ ભાંગે? આ તો ઊલટું મૂંડામણમાં જાય.

રાન–વન   રાવણમથાં–રાવણના માથા જેવડાં મોટાં

આ રાન સુધી આવ્યો, પગ ઘસ્યા, જોડા ઘસ્યા, ને એક નાળિયેરનો એક પૈસો આપવો એ કોણે કહ્યું? ભાઈ! પૈસા બે પૈસાની વાત કર મા. ભલા માણસ! એક નાળિયેર તો મફત દે? ભલા બ્રાહ્મણ છું."

"કાકા! એ વાત કરશો નહિ. તમારે મફત જોઈતું હોય તો આ રહી નાળિયેરી. ઉપર ચડીને જોઈએ તેટલાં તોડી લ્યો. આ પૈસો તો ઉપર ચડવાનો છે. નાળિયેરની ક્યાં ખોટ છે?"

"હેં! ઉપર ચડું તો મફત નાળિયેર! જોઈએ એટલાં? ચડવા દે ત્યારે. જે થશે તે ખરી."

લોભિયાભાઈ નાળિયેરી ઉપર ચડ્યા. આટલાં બધાં નાળિયેર આ ઘડીએ ઉતારું ને આટલાં બધાં લઈ જાઉં! એક પાઈયે દેવાની નહિ? આવું ફરી ક્યાં મળશે?"

લોભિયાભાઈ ઉપર પહોંચ્યા. લાંબો હાથ કરીને નાળિયેર લેવા જાય ત્યાં પગ છટક્યા ને લોભિયાભાઈ લટક્યા! આમ જાય ને તેમ જાય; ભાઈ હવામાં હીંચકા ખાય! કરવું શું? માર્યા!

હાથ પહોળા થયા ને નાળિયેરીએથી છૂટી ગયા; ત્રણે જણા હેઠે!

લોભિયાભાઈનું શું થયું? સો યે વરસ પૂરાં કે?

★

બીકણ વિનુ

વિનુભાઈ પહેલેથી બીકણ. અંધારામાં જતાં બીએ; ઘર બહાર જતાં બીએ, ને દિવસે બીએ તે રાતે તો બીએ જ ના?

બાપા વાંસા ઉપર હાથ ફેરવે ત્યારે વિનુભાઈને ઊંઘ આવે. કોઈક સાથે આવે ત્યારે વિનુભાઈ દિશાએ જાય. કહેશે: "એકલો જાઉં તો બાવો લઈ જાય." બા રસોડામાં સાથે આવે તો વિનુભાઈ ખાવા જાય.

પણ વિનુભાઈ બીકણ હોય એમાં નવાઈ શી? બહાદુર હોત તો નવાઈ ગણાત.

વિનુભાઈના ઘરમાં બધાં બીકણ; મણિબેન તો શિયાળ બોલે ત્યાં ઘરમાં બેઠાં બેઠાં બીએ. રાધા-

માશી તો ઉંદર નીકળે ત્યાં રાડ નાખે. ચંપાફઈની તો વાત જ શી કરવી? ફળિયામાં પીપળાનાં પાન હલે તો ઘરમાં સૂતાં સૂતાં બીએ. બાપા પણ જરા બીકણ તો ખરા! રાતે બહાર નીકળવું હોય તો બત્તી લે, ધોકો ઉપાડે ને પછી ખોંખારા મારતા મારતા બહાર નીકળે. "એલા કોઈ જાગે છે કે?" એમ બોલી સૌને જગાડે.

વિનુભાઈને નાનપણથી જ બિવડાવેલા. "સૂઈ જા! નહિતર બૂટડું આવી ખાઈ જશે." "જોજે કજિયો કરીશ તો તારો કાકો વાઘ આવીને ફાડી ખાશે." "જોજે અલ્યા; પીપળા હેઠળ રાતવરત જઈશ મા, ત્યાં તો ચળોતર થાય છે." "એલા નદીએ નાવા નથી જવું; ત્યાં તો શિવનો વર ભૂત થયો છે, તે પગ ખેંચીને માણસને બુડાડી દે છે."

વિનુભાઈએ બીકની વાતો યે સાંભળેલી: ભૂતબૂતની વાતો ય સાંભળેલી; સરમાં આવે એની ય વાત સાંભળેલી; પેલી બાપદાદા વારીની બકરાના પગ લાંબા થયા ને ભડકો થઈ ને ઊડી ગયાની વાત પણ સાંભળેલી! પછી વિનુભાઈ બીએ એમાં નવાઈ શી?

રાતવરત=રાત્રી દરમિયાન; રાતમાં

વિનુભાઈ તો મોટા થયા; બાર વરસના થયા; પાંચ ચોપડી ભણ્યા પણ ખરા. પણ બીકણ તો એવા ને એવા જ રહ્યા.

પણ એક વાર એવું બન્યું કે વિનુભાઈ તે દિવસથી બીકણમાંથી બહાદુર બન્યા.

રાતે બધાં વાળુ કરવા બેઠાં. આઠ જ વાગેલા. થૂલી રાંધેલી ને ઘરમાં ગોળ ન મળે.

બાપા: "એલા વિનુ! ઊઠ, જા જોઈએ; દોડતો દોડતો કેશવાની દુકાનેથી ગોળ લઈ આવ જોઉં?"

વિનુભાઈ બીકણ તો ખરા, પણ આઠ વાગ્યા હતા એટલે શું કહે? કચવાતે મને ગયા તો ખરા.

કેશવાની દુકાનેથી ગોળ લીધો ને પાછા ફર્યા. "પણ અરે, આ શું હશે! કંઈક લાગે છે; કંઈક કાળું કાળું છે. માણસ જેવું દેખાય છે. ત્યાં કોણ બેઠું હશે? આ તો હલતું યે નથી ને ચલતું યે નથી. ભૂત તો નહિ હોય? ડાકણ તો નહિ હોય?"

વિનુભાઈ તો ગભરાયા. છાતી ધડક ધડક થાય ને પરસેવે રેબઝેબ! "હવે કરવું શું?

આમ જાઉં તો મેતાનો ડેલો ને મોતી ડોશીનો પીપળો, ત્યાં તો ભૂત થાય જ છે. આમ તો જવાય જ કેમ? કોઈ કાળું કાળું બેઠું છે ને?"

વિનુભાઈ તો ત્યાં ને ત્યાં જ ખીલો થઈ ગયા: ન હલે ન ચલે, ન બોલે કે ન ચાલે! રાડ પણ કેમ પડાય? રાડ સાંભળે ને ઊલટું વંડી પાસેથી આવીને વળગી પડે તો? તમાચો લગાવી દે તો? વળી ભોગજોગે ત્યાંથી કોઈ નીકળ્યું ય નહિ. માણસનું જણ્યું તો ઠીક; પણ ગધેડુંબધેડું ય ન ફરક્યું!

ઘોર અંધારી રાત. વિનુભાઈ એકલા. વંડી પાસે કંઈક દેખાય. હવે ક્યાં જવું?

ઘેર બધાં વાટ જુએ: "વિનુ કેમ ન આવ્યો? ક્યાંય રમવા ચડી ગયો કે બીજી શેરીમાં ઊપડી ગયો?"

બાપા ફિકર કરવા લાગ્યા. બાપા કહે:

"એલા હરિલાલ! જા, જો તો ખરો, આ વિનુ ક્યાં રોકાયો?"

હરિલાલ કહે: "હું ન જાઉં: મને બીક

લાગે. ઘોર અંધારી રાત છે."

બાપાએ હાથમાં ફાનસ લીધું, લાકડી લીધી, ખોંખારો માર્યો ને ઊપડ્યા.

"અલ્યા વિનુ? એ વિનુ?"

"એ બાપા, એ બાપા!" વિનુનો સાદ ફાટી ગયો. દોડીને બાપાને બાઝી પડ્યો.

બાપા કહે: "પણ છે શું? ક્યાં રોકાયો હતો? વાર કેમ લાગી?"

"બાપા, બાપા! પેલું શું છે? કંઈક ભૂત જેવું લાગે છે."

બાપાએ બત્તી ઊંચી કરી ને ભીંત તરફ જોયું. ભીંતે ગાર ઊખડી ગયેલી તેથી ગાબડું થયેલું. અંધારામાં એ બિહામણું લાગતું હતું.

બાપા કહે: "એલા વિનુ!"

વિનુ કહે: "બાપા! આ તો મેં દિવસે જોયું હતું. ઓયવોય! આ તો હું અમસ્તો બીધો!"

વિનુ તે દિવસથી બીતો મટી ગયો, કોઈ બીએ તો વિનુ પોતે જ ખોટા ખોટા કેમ બીતો હતો તેની વાત કહે.

⊡

ભૂલા પડ્યા

હું ને મારા મોટાભાઈ સખવદર જતા હતા. મોટાભાઈ સત્તર વર્ષના અને હું બાર વર્ષનો. સખવદર અમારું મોસાળ; રામપરથી ત્રણ જ ગાઉ.

બા કહે : “ બપોર પછી નીકળજો, એટલે સાંજે સખવદર પહોંચશો. બે દિવસ મામાએ તમને કેરી ખાવા બોલાવ્યા છે. ”

અમે તો નીકળ્યા. મોટાભાઈએ રસ્તો તો જોયેલો. ગાઉ ભોં ગયા ત્યાં ખેતરમાં હરણિયાં દેખ્યાં.

“ મોટાભાઈ! ચાલો હરણુ ભગાડીએ. ”

હું ને મોટાભાઈ હરણિયાં પાછળ દોડચા. મોઢા આગળ હરણિયાં ને પાછળ અમે. ક્યાંના ક્યાં

નીકળી ગયા ! પણ હરણિયાં કાંઈ એમ હાથ આવે ?

મોટાભાઈ કહે : “ એલા વિનુ ! ચાલ હવે મારગે ચડીએ. ”

પણ મારગ ક્યાં ! અમે તો આમ જઈએ ને તેમ જઈએ, પણ ક્યાંયે સડક આવે ત્યારે ને ? દૂર એક કેડીએ ગયા ને એક માણુસ ને પૂછયું : “ ભાઈ ! સખવદરનો મારગ ક્યાં ? ”

તે કહે : “ અહીં ક્યાં આવ્યા ? સખવદર તો આમ રહ્યું ઉગમણું. આ તો મેલાણીની કેડી છે. ”

અમે તો ઉગમણા ચાલ્યા. સાંજ પડવા આવી હતી. ઘણું ચાલ્યા પણ કેડી કે મારગ આવે ત્યારે ને ? વળી એક કણબી જતો હતો એને પૂછયું : “ એ ભાભા ! સખવદરનો મારગ બતાવશો ? ”

નાકપધોર ચાલ્યા જાઓ. પણે બાવળ આવે છે ત્યાં ત્રણ મારગ ફંટાય છે, એમાં એક સખવદરનો છે. ”

નાકપધોર ક્યાં જવું ? તો ય અમે તો ચાલ્યા. અંધારું થઈ ગયેલું. પણ મોટાભાઈ મૂંઝાયા નહિ. મને કહે : “ હમણાં પહોંચી જઈશું. ”

કેડી=પગરસ્તો; પગથી. નાકપધોર=નાકની સામે; સીધા

મોટાભાઈ મોઢા અગળ ને હું પાછળ. અમે તો ઘડીક આમ જઈએ ને ઘડીક આમ જઈએ. કાં તો કાંટામાં ભરાઈએ ને કાં તો જાળામાં પડીએ. ઘડીકમાં ટેકરા ઉપર ચડી જઈએ ને ઘડીકમાં ખાડામાં ઊતરીએ. અંધારું ઘોર; જમીન પણ પૂરી દેખાય નહિ. મોટાભાઈ મૂંગા મૂંગા ચાલ્યા કરે. કોણ જાણે મનમાં શો વિચાર કરતા હશે !

મે કહ્યું : " મોટાભાઈ ! હવે શું થશે ? "

શિયાળ બોલ્યું. મારી છાતી તો ધડક ધડક થાય. મોટાભાઈ એક ઝાંખરા સાથે ભટકાયા ને એમાંથી એક સસલું ભાગ્યું. મારાથી વોયવોય થઈ ગયું !

ઊંચે આકાશ ને નીચે ધરતી, હું તો મનમાં મનમાં રામ રામ બોલું. " હે ભગવાન ! મારગ બતાવજે."

મેં કહ્યું : " મોટાભાઈ ! મારાથી હવે નહિ ચલાય, હું ભૂખ્યો થયો છું. "

મોટાભાઈ શું બોલે ? ખોટું ખોટું મને કહે : " એ પણે સખવદર દેખાય; જો. "

મોટાભાઈના પગમાં ય અંધારામાં એક

જાળાનું ઠૂંઠું લાગ્યું. લોહી પણ નીકળ્યું.

મેં કહ્યું : ' મોટાભાઈ ! વાઘ આવશે તો ? "

મોટાભાઈ કહે : " આ સીમમાં વાઘે ય નથી ને દીપડો યે નથી. "

દૂર દૂર એક દીવો દેખાયો ને મોટાભાઈના પગમાં જોર આવ્યું. એ તો ઝટ ઝટ ચાલવા માંડ્યા.

મેં કહ્યું : " મોટાભાઈ ! જરા ધીમે ચાલો; મારાથી નથી ચલાતું. "

" પણે દીવો છે, ત્યાં ઝટ પહોંચી જઈએ તો ઠીક. "

એક ઝૂંપડી હતી, તેમાં ભાભા રહે ને ખેતર સાચવે. " એલા છોકરાઓ ! અડધી રાતે અહીં ક્યાંથી ? મારગ ભૂલ્યા, મારગ ! ક્યાં જવું છે ? "

" ભાભા ! સખવદર જવું છે. "

" અરે ભલા માણુસ ! સખવદર તો ત્રણ ગાઉ ઉપર રહ્યું. "

અમે ભાભાને બધી વાત કરી.

ભાભા કહે : " લ્યો, હવે રાત અહીં રહી જાઓ. બીજું તો તમને નહિ ખપે, પણ આ

આપણા ખેતરનાં શક્કરિયાં બાફીને ખાઓ.”

અમે તો ગાજર ને શક્કરિયાં ખાધાં ને રાત વાસો ત્યાં સૂઈ રહ્યા.

સવારે ભાભા અમને સખવદર સુધી મૂકવા આવ્યા.

લખડો ગાંડો

છોકરાં બધાં વાંસે વાંસે ફરે. એક મોટી ઘીંઘ. લખડો આ શેરીમાં જાય તો છોકરાં એ શેરીમાં જાય, ને લખડો બીજી શેરીમાં જાય તો સૌ તેમાં જાય.

“લખડો ગાં....ડો! લખડો ગાં....ડો!” કરીને બધાં લખડાને ખીજવે.

લખડો શું કામ ખિજાય? એ તો એની મેળે જવું હોય ત્યાં જાય ને આવવું હોય ત્યાં આવે.

લખડાનો વેશ ચીંથરિયો, ચીંથરાં ચીંથરાં બાંધીને મોટો ઝભ્ભો કરેલો, એ લખડો પહેરે.

ઘીંઘ=ટોળી

એને જોઈને ગામનાં કૂતરાં યે ભસે. નાનાં છોકરાં તો એને જોઈને ઘરમાં સંતાઈ જાય. "ઓય બાપ રે! લખડો આવ્યો."

રસ્તામાં જે પડ્યું હોય તે લખડો ઉપાડે. કોડી, બંગડી, કૂંચી, ભાંગેલું તાળું, સડી ગયેલું બુતાન, તૂટી ગયેલા કાચના હીરા; નાખી દીધેલાં ડબલાં: જે હાથ આવે તે લખડો ઉપાડે! ને પછી એક દોરીમાં બધાંને બાંધીને મોટા હાર કરીને પહેરે.

ગામ બધું એને લખડા ગાંડાને નામે ઓળખે. ગાંડા જેવો જ ખરો ને? બોલે તે ય ગાંડા જેવું, ચાલે તે ય ગાંડાં જેવું; એનું બધું ગાંડું ગાંડું.

છોકરાં કાંકરા મારે તો લખડો કાંકરા લઈને ચીંદરીએ બાંધે. છોકરાં કહેશે: "લખડો વાં....દરો!" "લખડી વાં....દરી!" તો લખડો સામે હસે. છોકરાં કહે: "લખડા કૂદકા માર જોઈએ?" તો લખડો કૂદકા મારે. કહે: "રોવા માંડ જોઈએ?" તો લખડો રોવા માંડે.

ચીંદરી=ચીથરું

લખડાને ઘરે નહિ ને બારે નહિ. જ્યાં ઊભા ત્યાં એનું ઘર, ને જ્યાં ઊભા ત્યાં એનું બાર. ઠામઠીંકરું તો હોય જ શાનું કે લખડાને સાચવવું પડે? પંડ સાથે બધું આવ્યું.

ભૂખ લાગે તો લખડો કોઈને ત્યાં જઈને ઊભો રહે ને કહે: "ખાવા દેશો?" આપે તો ઠીક નહિ તો બીજે ઘેર. પાંચ-સાત ઘર ફરે, મળે એટલું ખાય, નહિતર ભૂખ્યો તો રહે જ. લખડાને વાસણમાં કોણ ખાવા આપે? લખડો કહેશે: "મારા હાથમાં આપો. હું એમ ને એમ ખાઈ જાઉં." દાળ હાથમાં લે, ભાતે ય હાથમાં લે ને રોટલા ય હાથમાં જ લે.

વરસાદ આવે તો લખડો ક્યાંઈક ભીંત વાંસે ઊભો રહે. શિયાળામાં ટાઢ વાય એટલે લખડો કૂતરાની ભાઈબંધી કરે. ગલૂડિયાંને ને કૂતરાંને પાસે સુવડાવે. કૂતરાં પણ એને બહુ હળેલાં. લખડો માગી આણેલ રોટલામાંથી અડધો કૂતરાંને આપે ને અડધો પોતે ખાય.

કોઈ કહેશે: "આવો ગાંડો તે કેવો!" ગાળો દઈએ તો કહેશે: "ભગવાન તમારું ભલું

કરશે." પગ બળતા હોય ને જોડા આપીએ તો કહેશે : "કોઈ ગરીબને આપજો. મારા તો પગ જ જોડા છે."

લખડો ચાલ્યો જતો હોય ને કોઇક ત્રીજે માળથી એઠું ફેંકે ને લખડા પર પડે તો લખડો કહેશે : "આવું તો કોઈ દિવસ નહોતું થયું !"

પુરુષો તો બધા કામમાં હોય. એ લખડાની સામે ય ક્યાંથી જુએ ? ઘર આગળ લખડો બેઠો હોય ને પોતે ઘેર આવે તો કહેશે : "હટ્ લખડા ! અહીં કેમ બેઠો છે ?" અમલદાર આવે તો પટાવાળાને કહેશે : "આ લખડાને કાઢો અહીંથી. આંટા મારે છે તે માળો ચોર જેવો લાગે છે." લખડો કહ્યા પહેલાં જ ઊભો થઈ ને ચાલ્યો જાય.

નવરાં બૈરાંઓ લખડાને બોલાવે અને પૂછપૂછ કર્યા કરે. "લખડા ! તું વાણિયો કે બ્રાહ્મણ ?"

લખડો કહેશે : "આપણે તો એકે ય જાત નહિ, હું તો માણસ છું."

"લખડા, અલ્યા તું જેનું તેનું ખાય છે તે વટલાય નહિ ?"

"રોટલા તો બધાના સરખા જ છે ને ? એમાં વટલાવું'તું શું ?"

"એલા લખડા ! આ વઘારણી ખાંડી દે. બે પૈસા આપીશ.'

લખડો કહેશે : "લાવો ને બાપુ ! પૈસાનું શું કામ છે ? એમ ને એમ ખાંડી આપતાં ક્યાં દુઃખ પડે છે ? પૈસા પાછા સાચવું ક્યાં ? એ પૈસા તમારે ઘેર સારા."

લખડો દિવસ આખો આંટા માર્યા કરે. કોઈ ગાય પૂંછડે પડી હોય તો એને ઊભી કરે, કોઇક બકરીને વાણિયો મારે તો લખડો હાથથી પંપાળીને એને રમાડે. કોઈ ચકલીનું બચ્ચું માળામાંથી હેઠે પડી જાય તો પાંજરાપોળમાં મૂકી આવે."

લખડો એવું એવું કરે. દિવસ આખો ચાલ્યો જાય. રાત પડે. લખડો ગામ બહાર ચાલ્યો જાય. દૂર દૂર નદીકાંઠે એક ભોંયરા જેવો ખાડો; એમાં જઈ ને લખડો બેસે. તંબૂરો લે, ભજન કરે ને ભગવાન ભજે.

ખરેખર, લખડો શું ગાંડો હશે ?

□

સવાર પડી હશે

સવાર પડી હશે, ને બ્રાહ્મણ ઊઠચો હશે. ઊઠીકરીને દાતણપાણી કર્યાં હશે. નાહી ધોઈને સંધ્યા કરવા બેઠો હશે.

ત્યાં ઘરમાંથી બ્રાહ્મણીએ લોટે જવાનું કહ્યું હશે. બ્રાહ્મણે તાંબડી લીધી હશે; માથે પાઘડી ને ખભે ધોતિયું નાખ્યું હશે ને ઘેરઘેર લોટ માગવા નીકળ્યો હશે.

કણબીને ત્યાં ગયો હશે. "દયા પ્રભુની!" કહીને ઊભો રહ્યો હશે. કણબણે કહ્યું હશે : "હાથ એંઠા છે."

બ્રાહ્મણ બીજે ઘેર ગયો હશે. "નારાયણ હરિ!" કહ્યું હશે. ઘરમાંથી પટલાણી આવ્યાં હશે ને

લોટે જવું–લોટ (ભીખ) માગવા જવું

બ્રાહ્મણને ચપટી લોટ આપ્યો હશે.

બ્રાહ્મણ ત્યાંથી ત્રીજે ઘેર અને ત્રીજે ઘેરથી ચોથે ઘેર ગયો હશે. એમ કરતાં લોટની તાંબડી ભરાઈ ગઈ હશે.

ધોમ ધખ્યો હશે : બ્રાહ્મણે પગલાં ઘરભણી કર્યાં હશે. બ્રાહ્મણી રાહ જોતી હશે.

થાકચો પાકચો બ્રાહ્મણ ઘેર આવ્યો હશે. બ્રાહ્મણીએ હાથમાંથી તાંબડી લઈ લીધી હશે; લોટ કાઢીને માટલીમાં નાખ્યો હશે; બ્રાહ્મણ હાથપગ ધોઈને ખાવાની તૈયારી કરતો હશે.

બ્રાહ્મણીએ પાટલો નાખી દીધો હશે. બ્રાહ્મણ પલાંઠી વાળી જમવા બેઠો હશે. બ્રાહ્મણીએ રોટલા અને કળથીનું શાક પીરસ્યું હશે; પાસે કેરડાનું અથાણું મૂકચું હશે, ને પાણીનો કળશો ભરી દીધો હશે.

બ્રાહ્મણને ભૂખ લાગી હશે. બ્રાહ્મણ રોટલા ને શાક ખાવા માંડચો હશે; બ્રાહ્મણી હેત કરીને પીરસતી હશે. પછી બ્રાહ્મણ જમી રહ્યો હશે.

ધોમ=સખત તડકો ધખવું=ખૂબ ગરમ થવું

જમીને બ્રાહ્મણે હાથમોં ધોયાં હશે, ને કોગળા કર્યા હશે; પછી સોપારી ખાધી હશે ને ખાટલા પર આડે પડખે થયો હશે.

એટલામાં ભટાણીએ જમી લીધું હશે. અબોટ એંઠવાડ કરી લીધાં હશે. પોતે પણ આડે પડખે થયાં હશે.

પછી બ્રાહ્મણ ઊઠયો હશે. પછી કંઈક કર્યું હશે, પછી કંઈક કર્યું હશે, પછી કંઈક કર્યું હશે.

પછી રાતે સૂતા હશે.

સવાર પડી હશે. પછી પાછો ઊઠયો હશે. ઊઠીકરીને દાતણપાણી કર્યાં હશે. પછી પાછું રોજની જેમ કર્યું હશે.

☆

"એ ભાઈ રાનવાળા ! એ હેઠો ઉતાર."

"બાપુ ! એ મારું કામ નહિ. તું તારે જોઈએ એટલાં નાળિયેર લે ! હું ક્યાં પાઈયે માગું છું ?"

* * *

"એ ઊંટવાળા ! આ જરાક મારા પગને સરખા કર ને ? ભલા પાડ માનીશ."

"અરે બિચારો આદમી ! લાવને જરા પગ સરખા કરું, એમાં મારું શું જાય છે ?"

ઊંટ ઉપર ઊભો થયો, લોભિયાના પગ પકડ્યા, હળવેથી ઝાડ ઉપર મૂકવા ગયો, પણ ઊંટિયો તે ઊંટિયો ! એટલી ખબર ન પડે કે જરાક ખસીશ ત્યાં પેલો લટકી રહેશે !

લીલી લીલી ડાળી ને લીલાં લીલાં પાન. ઊંટિયાનું મન રહે કે ? આ લાંબી ડોક લંબાવીને જરાક છેટે ખસ્યો. એટલે જોઈ લ્યો ગમ્મત ! એકને બદલે બે લટક્યા ! જોઈ લ્યો એમનો દેખાવ !

હવે ? હવે શું કરવું ?

"એ ભાઈ ઘોડાવાળા ! બાપુ, જરાક દયા કરતો જા ને ? આ મારા પગને ભરાવતો જા."

"ત્યાં ક્યાં હળ હાંકવાં છે તે વાર લાગશે ? આ ઘોડા ઉપર ઊભો રહીશ ને હમણાં પગ સરખા કરી દઈશ."

પણ ઘોડો કાંઈ ઊંટમાંથી જાય કે ? લીલું ખડ કોને ન ભાવે ? આ ડોક નીચી કરી ને આ સ્વારના પગ લપસ્યા ! સ્વાર બિચારો શું કરે ? પકડ ઊંટસ્વારના પગ ! જોઈ લ્યો તમાસો ! એકને બદલે ત્રણ લટક્યા !

ઘોડાવાળો કહે : "એ ભાઈ, પહેલાભાઈ ! જોજે. નાળિયેર છોડીશ મા. હમણાં કોઈક નીકળશે. બરાબર પકડી રાખજે હો ! રૂપિયા સો આપીશ."

ઊંટવાળો કહે : "એ ભાઈ, પહેલાભાઈ ! જોજે નાળિયેર મૂકી દે તો ! બરાબર પકડી રાખજે. રૂપિયા બસો આપીશ."

"બસો ને એક સો. ત્રણસો રૂપિયા ? અધધધ ! આટલા બધા ?" આટલું બોલ્યો ત્યાં લોભિયાના